

mód, de Kőszeg megígérte, hogy még az éjszaka új szálláshelyre költözhet. Szerencsére a közelben lakott egy ismerőse, az pedig – újabb szerencse – felajánlotta a volt férje éppen üresen álló házát Buda egyik csendes utcácskájában. A gyors „intézkedés”, s az, hogy az ismerős zegzugos utakon profi módra vezette a kocsiját, meg a fák között rejtőző magányos kis ház némileg megnyugtatta JÓB-ot. Hamarosan azt is sikerült elintézni, hogy Végvári ágyat kapjon a Korányi kórházban, Levendel László főorvos osztályán, ahol az elmúlt évek során már annyi elgyötört művész, író, politikai üldözött lelt menedékre. Talán a gyógykezeléshez tartozott az is, hogy a főorvos úgy rendelkezett, a betegnek nem kell jelentkeznie a felvételi irodán.

Ezekben a napokban csak áttételesen kaptam hírt felőle. Feleségét, amikor csak lehetett, felhívtam, és néhányszor el is mentem az őrnagy családjához. Teljesen egyedül maradtak, rettenetes állapotban, állandó félelmek közepette. Össze voltak törve, korábban fogalmuk sem volt, hogy mivel foglalkozik az őrnagy.

Később, ahogy közeledett a tavasz, JÓB, immár szokott otthoni környezetében lassan megnyugodott, habár volt kollégái szorgalmasan inzultáltak. No nem fizikailag, annál okosabbak voltak. Telefonokkal, mocskolódó plakátokkal, a fehér Lada kerekeinek miszlikbe aprításával. Az utcán mellésodródva és fenyegetéseket szűrve foguk között. Néha leköpködve. JÓB kertjébe henteskampót dobtak be, s családját is megfenyegették ezzel-azzal.

Néha felhívtuk egymást, és találkoztunk. Egyre nagyobb lelki furdalásom volt, szabad volt-e ezt az embert – bármily magasabb rendű cél érdekében is – táncba vinnem...

A MEGSZERVEZŐDÉS

Az időben némileg visszalépve, az események kevésbé kalandos, ám annál több munkával járó folyamata következzenek. 1989. december közepétől, azaz a Fidesz sajtóügyeinek elvállalásától kezdve, kutya kemény munka kezdődött. Mindennap reggel héttől fél kilencig a legfrissebb sajtótermékek szisztematikus átolvasásával kezdtem a munkát. Fél kilenc és fél tíz között pedig megosztottuk az éppen esedékes tennivalókat segítőkkel, Judittal. Az általam kimunkált, s egyben saját magamat nagy megelégedettséggel eltöltő sajtómunka-tervezet megvalósításához meg kellett volna nyerni több fideszest is. Egyik a másik után hátrította el a pluszmunkát. December végére kiderült, hogy az eredeti elképzelés kivihetetlen. A Fidesz évszázó választmányi ülésén éles kritikát kaptam, mivel nem haladt előre, amit elvállaltam. A legerőteljesebben persze olyanok róttak meg, akik korábban nem vállalták, hogy segítsenek. Nyilvánvalóvá vált, hogy gyökeresen más konstrukcióban kell gondolkodni, ami a tettek nyelvére lefordítva azt jelentette, hogy sok mindent magamnak kell elvégezni. Ez viszont megnövelte a tévedések veszélyét.

Az óévet baráti társaságban búcsúztattam. Hiába igyekeztem azonban, hogy mulassak, lazítsak, képtelen voltam rá. Az akkor még ki sem pattant Dunagate annyira nyomasztott, hogy semmi másra nem tudtam gondolni. Ráadásul az a nap egy aggasztó, új színfolttal szolgált: a Népszabadság szilveszteri számában a Fideszt lezsidesezte. Ez persze komplett badarság volt, amin valóban csak mulatni lehetett volna. Csakhogy ezt jelzésértékű megnyilvánulásnak éreztem, olyan hangütésnek, ami az előző hónapok Csurka-féle szellemi szálláscsinálása után megmérgezhetheti a választási harc egész menetét. Mindenesetre a humorosra formált aljasság elképesztett.

1990 első munkanapja, január második, örvendetes eseményt hozott: a Fidesz végre kapott egy helyet az illetékes, a pártokat szállás-

hellyel kistafírozó államtitkártól. E hely a Kosztolányi Dezső téren egy szuterén szobaláncból állt, mintegy 200 négyzetméteren. Másodikán néhányan elkezdtük az áthurcolkodást ide a Molnár utcából. A Kosztolányi téri alagsor vált a későbbiekben a Magyar Narancs és a sajtóiroda tanyájává, valamint a Fidesz országos kampányközpontjává. Ez mérhetetlen előrelépést jelentett a Krisztina körüti romlákáshoz, a túlszűfolt, zsebkendőnyi Molnár utcai lakáshoz, illetve a teljes hontalansághoz képest. De csak ahhoz képest. Egykettőre kiderült ugyanis, hogy a Kosztolányi téren, a buszvégállomás közelében, a talaj szintje alatt egyszerűen fogyaszthatatlan a levegő. Néhány órást ott-tartózkodás után többen, s rendszeresen fejfájást kaptak. A Feneketlen-tó túloldalán pedig ott terpeszkedett az MSZP, vagy ahogy magunk között gúnyoltuk, a maszop egyik négyszintes palotája, minden létező jóval felszerelve. No, de hát ez csupán csak a meghirdetett esélyegyenlőség és a polgári demokráciába való békés átmenet egyik kézzelfogható bizonyítékának számított.

Január ötödikén Nemeskürty Istvánt nevezték ki a tévé új elnökének, s még aznap felröppentek az első hírek arról, hogy jelentős személyi változások várhatóak a tévénél. Ez a legkisebb mértékben sem lepett meg! A választási kampányidőszakban a legnagyobb tömegmanipulációs erővel bíró tévéműsorokat szoros kézi vezérlés alá kellett helyezni a hatalomból kifelé tartó félig-meddig állampártnak. Amikor azután január 10-én menesztették Aczél Endrét a Tv-híradó és a Hét éléről, s helyébe a szép beszédű Pálffy G. Istvánt állították, már sejthető volt, hogy kiknek a nótáját húzza majd a főszerkesztő e két kulcsfontosságú műsorban.

Pálffy G. egyfelől Pozsgayhoz kötődött, ez ismert volt. Másfelől tudnivaló volt, hogy részt vett 1988 szeptemberének elején az MDF II. lakitelki találkozóján, összetalálkoztam ugyanis vele, illetve a társaságában autózó Sinkovits Imrével. A fejlemény inkább szakmai szempontból volt érdekes: hogyan lehet az MSZP és az MDF elvárásainak egyformán megfelelni, két urat szolgálni.

A Pozsgay-féle politikai vonalvezetést egyébként a tévét felügyelő dicső kuratórium is jól szolgálta, annál is inkább, mivel annak vezetője – csodák csodájára – az a Szilvássy György lett, aki ezt megelőzően Pozsgay személyi titkáráként szolgált. Mindezt megtette: Pozsgay

államminiszterként még az egész sajtóért is felelt... Igaz, már nem sokáig. Január közepén elegánsan lemondott felügyeleti jogáról, s átadta azt az MSZP-tagokból álló saját kormányának. Így festett a tömegkommunikációs starthelyzet az első szabad magyar parlamenti választások kampányának beindulásakor. Nyilván ez is az esélyegyenlőség jegyében.

Január 11-én – szinte pihenés gyanánt – vonattal néhányan Prágába kirándultunk.

Négyen olyanok, akik augusztusban ott voltunk a Vencel téren, így Mécs Mónika, Deutsch Tamás, Pesty László és én, illetve mint az út szervezői Szelényi Zsuzsa és Vágvölgyi B. András. Utóbbiak a Fidesz külügyeivel foglalatostkodtak. Megtisztelő invitálásra utaztunk, Václav Havel várt bennünket a Hradzsínban, Husak még szinte ki sem hült helyén: az író alig néhány napja választották meg ugyanis Csehszlovákia új elnökének. Kíváncsi voltam, hogy Havel milyen állapotban van a november végén tapasztaltakhoz képest.

Első érdekes tapasztalatom az volt, hogy a hozzá közelálló emberekből verbuvált testőrsége, a többségükben copfos, nem is olyan régen még bohém gyerekek, hetek alatt kiváló testőrökké váltak, állandóan ott lebzseltek a Hradzsín folyosóin, szinte lépni sem lehetett tőlük. Havel észszejtő tempóban dolgozott, negyed-, félórás csapásszámmal egyik napirendi pontját a másik után végezte ki. Lett légyen szó amerikai szenátorokról vagy éppen rólunk. Illetve, főként Deutschról.

Havel azért találkozott vele, hogy ily módon kövesse meg az előző rendszerben történt prágai meghurcoltatásáért. Egyéni kegyelemben részesítette, s ennek ürügyén egy jót beszélgetett velünk. A rövid, ámde velős találkozáson jól megfigyeltem az író-elnököt. November óta a helyzet mit sem változott. Ugyanazt a végső erőtartálékaival küzdő embert láthatam, mint néhány héttel korábban. Tréfálkozva kérdeztük meg tőle búcsúzól, hogy jut-e még ideje írni, sőt netán sörözni. Mivel ez utóbbi kedvenc passziója volt világéletében. Teljes meglepetésünkre megkérdezte, hogy tőle hová megyünk. Mondtuk, hogy sörözni, az U flekuba. Lehet, hogy ő is benéz, ígérte, este hétig bármikor számíthatunk rá.

Számítottunk rá, meg nem is, de azért az U flekuba mentünk. Havel persze nem jött, mi viszont az augusztusi nosztalgia jegyében jót söröztünk. Aludtunk is, mint a bunda, a hazafelé tartó vonaton.

Január 12-én az SZDSZ nagygyűlést rendezett a MOM művelődési házában. Merő kíváncsiságból ide is elmentem. Érdekelt, hogy az egyik konkurens párt mivel nyitja meg a választási kampányt. Két dologról esett szó. Egyfelől a Dunagate-ről, másfelől azzal szoros összefüggésben arról, hogy az SZDSZ az MSZP-t a választási versenyben le fogja győzni.

Ez a gyűlés igen tanulságos volt. A megjelent nagyszámú, lelkesült közönség reakciójából lemérhető volt, hogy mind a két célkitűzés megfelelő mozgósító erővel bír, az SZDSZ, ha ezen a pályán marad, várhatóan gyorsan növelheti tömegbefolyását. Egy vaskos oszlop mellett álldogálva ugyanakkor a negatívumokat is kiszűrtem. Nem tetszett, hogy a Dunagate-ből kampányfogást csinálnak, még ha az kiválóan alkalmas is volt e célra. Aminthogy az sem tetszett, hogy az MSZP legyőzését hirdetik meg politikai célként. Ez elemzési hibára vallott: számomra nem volt kétséges, hogy a választási harcban az MSZP el fog vérezni. Így az sem, hogy aki a hatalmat meg akarja szerezni, annak elsősorban nem az MSZP-vel kell felvennie a versenyt. Az SZDSZ választási ellenfele már januárban is az MDF volt. Továbbra sem éreztem készletét magamban, hogy bemászak a hatalomba. S reméltem, hogy a Fidesz is hasonlóképpen érez...

Január közepén a Fidesz magja, azaz a Választmány és a tanácsadók végre alapos elemző munkát végeztek. A legfontosabb döntés az volt, hogy a fiatal demokratáknak önálló arculatot kell mutatniuk, különben nem kerülnek be a parlamentbe. Ehhez a döntő lépést abban látták, hogy el kell határolódnia az SZDSZ-től. Ez a későbbi hetek folyamán meg is történt. E törekvéshez amúgy maga az SZDSZ is hozzájárult, mivel saját vívó politikusait több helyütt is a Fidesz erősebb jelöltjeivel szemben indította. Ez a jelenség erős érzelmi ellenállást váltott ki a fideszesekből, hiszen annak jele volt, hogy az SZDSZ, ha finoman, ha óvatosan is, de „utazik” a Fidesz szavazataira. Ami ugyan érthető volt, csak éppen a Fidesz politikai halálát okozhatta. Az SZDSZ eme törekvésében amúgy újabb elemzési hibát láttam. A két szervezetnek ugyanis távolról sem esett oly mértékben egybe a szimpatizánstábor, amint azt a szabad demokraták hitték. S ez később be is igazolódott. Az önállóbb politikai vonalvezetéshez egyébként az is

jótekönyan hozzájárult, hogy több hónapos külföldi tanulmányút után Orbán Viktor újra bekapcsolódott a szervezet vezetésébe.

Január közepe sajnos negatív szenzációval is szolgált. 14-én Csurka István a rádió Vasárnapi Újságjában botrányos, finom utalásoktól, célozgatásoktól hemzsegető jegyzetet publikált. Ezt barátai írói tevékenységnek minősítették, a rádióhallgatók java része viszont vájt füllel antiszemita felhangokat vélt kihallani a jeles író szövegéből. Alig egy napra rá Csurka újabb huszárvágással több ezer fős tömeget verbuvált össze a Hősök terére, majd onnan a Parlament elé vezette a „népet”. Ezúttal bebizonyosodott, hogy az 1989. október 23-i rendezvények szervezőinek félelme jogos volt. Az író lánglelkű szózatától megmárosodott tömeg egy része ugyanis a Parlament elől a televízió elé vonult, s ott a tévében dolgozó zsidók és kommunisták kihajítását szorgalmazta. Ez korábban elképzelhetetlen, s immár tömeges és utcai hangütést jelentett. Hiába, a dolgok kezdtek elvadulni! Idekíváncozik, hogy '90. január végén még egy hasonlóan végződött tüntetésre került sor, akkor a SZOT hívta a vasasokat a Parlament elé. Ez az utóbbi megmozdulás mint a csirkelábas gusztustalankodás került be a legújabb kori krónika hasábjaira.

58. A Csurka István vezette tüntetők 1990. január 15-én a Parlament előtt

Január 20-án a Fidesz botrányosan gyenge sajtótájékoztatót rendezett a Kossuth klubban. Jó tapasztalat volt, hogy így nem szabad, hogy komoly napirenddel s megfelelő szóvivővel kell kiállni a sajtó elé. Némi nehézség után sikerült ezt a kudarcélményt feldolgozni, s a rákövetkező héttől kezdve az egész kampányidőszakban profi sajtótájékoztatókat tartani, minden héten csütörtökön. Ehhez a sikerhez hozzájárult az is, hogy számítani kellett rá, amint a parlamenti választásokon indulni akaró jelöltek számára megindul a jelölécédulák gyűjtése, az MSZ(M)P irányította, az MSZP–MDF-re hangszerelt sajtó elkezdi reteszelni a politikai ellenlábásokkal, azaz a Fidesszel és az SZDSZ-szel szemben. Ez ellen pedig csak egy módon lehetett sikerrel harcolni: színvonalas sajtótájékoztatókkal. A lapok közötti hírverseny miatt ugyanis ezeket nem lehetett elhallgatni.

Január 23-án érdekes epizódra került sor. Aznap ülésezett a hatalomból már erősen kikopóban lévő Kádár-parlament először a Dunagate kirobbanása óta. Pesty Lacival nem állhattuk meg, hogy mindenféle fondorlatos kapcsolat segédelmével s természetesen egy kamerával, be ne „hatoljunk” az ország házába is eme felszentelt napon.

Az üléssteremben már türelmetlenül zajongtak a képviselők. Késett a kormány. Végül is a Duna felőli folyosón feltűntek, előbb Németh Miklós, majd kissé lemaradva Pozsgay és Horváth István belügyminiszter. Utóbbiak szemmel láthatóan a legteljesebb összhangban. Nemhiába szállt a hír: Horváth Pozsgay embere. A belügyminiszter – mondhatni – „maga alatt” volt. Az üléssteremben bejelentette, hogy megválílik hivatalától. Kifelé jövet megpróbáltuk a Fekete Doboz kamerája előtt szóra bírni, de elhárította, s összetörve elvonult. Szó, ami szó, úriemberként viselkedett, legalább ebben az egyben. Másvalaki elküldött volna minket melegebb éghajlatra.

Az akkori ülészakon egyébként kiderült, hogy Horváth az utolsó „áldozata” a lehallgatási botránynak. A Dunagate hólabdája nála elakadt, az MSZP sztárpolitikusi a helyükön maradtak, elhárult a kormányválság. Igaz, nagy árat fizetett érte az MSZP: néhány nap múlva napvilágot látott az első olyan közvélemény-kutatási eredmény, amelyből kiderült, hogy az SZDSZ és az MDF mögött a harmadik helyre csúszott vissza. Néhány hét alatt elveszítették szavazóbázisuk-

nak majdnem a felét. S a folyamat a későbbi hetekben, ha lelassulva is, de tovább tartott.

Január 26-án újra Havel-program volt. Az elnök egynapos látogatásra Budapestre érkezett, s ez alkalomból a SZER-es Varga Gyuri lakásán régi barátaival találkozott, így Kőszeggel, Konráddal. A sajtó s a Fekete Doboz révén én is ott toporogtam a zsebkendőnyi helyen. Lépni, sőt levegőt kapni sem lehetett. Néhány perces kézítása után, amelyet Havel a mikrofonokkal és a kamerákkal vívott, kikelt magából, befogta két kezével a fülét, és kiabálva, szó szerint kizavart mindenkit a lakásból. Így hát újabb filmanyag nem született, de legalább tanúja lehettem, hogy Havel mennyire hús-vér ember. Teljesen igaza volt, elvégre valóban a barátaival akart találkozni.

A Havel-affér után alig két nappal újabb – külpolitikai vonatkozásúnak is nevezhető – belpolitikai csemege részesévé váltam. Mark Palmert, az USA budapesti nagykövétét Washington hazarendelte. Magyarán leváltották. Búcsúlátogatást tett többek között a Fidesznél is, s több mint egyórás, igencsak baráti beszélgetésben köszönt el a fiatal demokratáktól. Ez idő alatt a szűk Molnár utcában – ami megmaradt a Választmány főhadiszállásának – leállt a forgalom. Palmer hatalmas szedánja ugyanis tökéletesen eltorlaszolta az utat. A nagyköveti visszahívás politikai pikantériája egyébként az volt, hogy arra – a jól értesültek szerint – magyarországi impulzusok hatására került sor. Palmer ugyanis szimpátiájával alig titkoltan a liberális pártokat, azaz az SZDSZ-t és a Fideszt tüntette ki, s nem pedig az MSZP által favorizált MDF-et.

A rohanó januári napok során akadt azért valami üdítő színfolt is. Teljes váratlansággal, a még mindig zilált Romániából, Kolozsvárról befutott Tőkés Anna lánya, Ilka. Szívből hálás voltam neki, mivel még 1989 tavaszán két napig kalauzolt a Bánffyhunad közeli szép faluban, Szentkirályon. Nagyokat csujogatót a mezőn, szép dalokat énekelt bele a szélbe, és elcipelt a Vlagesza nevű vadregényes hegy tővébe. Ceausescu-diktatúra ide vagy oda, füttyült a nyomott léghőre, és a mezőn tiszta szívből szabadjára engedte magát. Ilka még január első napjaiban beadta útlevélkérelmét Kolozsvárra, s ami korábban elképzelhetetlen lett volna, napok alatt meg is kapta a paszportot! Vonatra ült, s Pesten termett. Ami normális ésszel teljesen köznapi

dolognak számítana, de az előzményeket ismerve kisebbfajta csodaszámba ment.

Egy bő héten keresztül, amikor csak szabad este akadt, Ilkával és másokkal jártuk a várost. Vendéglőbe mentünk, húst ettünk hússal, somlói galuskát Gundel-palacsintával. Ilka vett magának farmert, beatzenés magnókazettákat, és egész nap járta a várost. Életében először volt Magyarországon. Élt, mint hal a vízben. S ezt látni valahogy jelképes elégtétel volt sok mindenért, ami a múltban történt. Oly verőfényesnek, reménytelinek nézett ki Erdélyben akkor még minden.

A választási tusakodás zord hullámverésébe itt hadd dobjak be még egy színes kavicsot. Nem kisebb dolog esett meg, mint hogy január vége felé pénz állt a házhoz. S ennek a legfőbb ideje volt! Az történt, hogy a Napzártában leadott Végvári-féle riportfilmért a tévé szép summát fizetett a Fekete Doboznak. Ez a legteljesebb meglepetésként ért. Kaptam 70 ezer forintot, 100 forintos címletekben. A pénz hét darab, másfél centiméter vastagságú, csupa friss, ropogós százforintosból álló köteg alakjában került a kezembe a Doboz filmgyári irodájában. Anynyira abszurd volt az „általános egyenértékű” csereeszköz látványa, sőt maga a summa is, hogy Pesty Lacival elkezdtük egymásnak dobálni a kötegeket, s ennek csak az vetett nagy nevetések közepette véget, hogy Laci egy székben megbotolva beesett a sarokba. Sajnos a fehér hollónál is ritkábbak voltak az ilyen vidám pillanatok akkoriban. A színpalak mögött, sőt immár a nyílt színen is, mind kíméletlenebb hatalmi harc indult meg. Határokon belül és azokon kívül is...

A felvidéki magyar kisebbség a novemberi csehszlovákiai forradalom után a Husak-Jakes-rendszer ellen egységbe kovácsolódott helyi magyar politikusok irányítása alatt állt. Az ottani magyarok politikai szervezete, a Független Magyar Kezdeményezés kifejezetten jó kapcsolatokat ápolt a Nyilvánosság az Erőszak Ellen nevű szlovák szervezettel, ami a Polgári Fórum ottani testvéralakulata volt. Február elején azután a felvidéki magyarság politikai egységében törés állt be.

Duray Miklós, akit a korábbi rendszer csúfosan meghurcolt, létrehozta Együttélés nevű mozgalmát. Ez a politika nyelvére lefordítva azt a veszélyt idézte elő, hogy a magyarság, ahelyett hogy erősítve egyesítve működhetett volna együtt a demokratikus átalakulásban, szétválk a liberális, illetve népies-vallási ideológiai frontvonal mentén. Az egész

folyamat szomorú jellegzetessége abban rejlett, hogy a kiszivárgott információk szerint az Együttélés létrehozásához a vele rokon szellemű magyarországi pártok nyújtottak támogatást, sőt – bárcsak igaz se lett volna! – az akkori magyar kormányzat – MSZP–MDF-aktivistákkal teletűzdelt – nemzetiségi titkársága mindehhez még ötmillió forintos támogatást is nyújtott. Legalábbis Pozsony-szerte így hírelt...

A határokon kívüli magyar kisebbségek életébe való beavatkozásra, illetve azok magyarországi belpolitikai célokra való fölhasználására egy másik, február eleji esemény is „jó” példát nyújtott. Tőkés László, a temesvári forradalmi szikra csiholója február másodikán a Budapest Sportszarnokban magyar–román kulturális díszelőadáson vett részt. Az őt fölvezető partner Chrudinák Alajos volt, s az est folyamán nehezen lehetett eldönteni, hogy ott miről is, kiről is van szó: Tőkésről-e, a két nép barátságáról-e, avagy a tévé Panoráma című műsorának alig leplezett mennybemenesztéséről. Jól érzékelhető volt már akkor is, a választásokig eltelt idő során pedig csak egyre jobban, hogy újabb, a Híradó és a Hét című műsorokhoz hasonló, ideologisztikus hadállás épül ki a Chrudinák-féle Panoráma keretében. Ez már önmagában, Chrudinák politikai múltja ismeretében is visszatetsző lett volna, de lévén szó eme műsorban egyre gyakrabban és érdesebben a határokon túli magyarság helyzetéről, felvetette annak a veszélyét, hogy a belpolitikai okokból folytatott felelőtlen hangulatkeltésnek előbb-utóbb a határokon túli magyar kisebbségek isszák majd meg a levét. Tőkés, mindebből mit sem sejtve, a legjobb szándéktól vezérelve vett részt az esten.

A kibontakozó választási kampányban egyre inkább jeleskedett az MSZP is. Nyaktőlő kis híján több embert agyonütöttek. Azokra a villanyoszlopokra szerelt páros elefántfülekre gondolok, amelyeken az MSZP reklámozta magát. Az akkori télies tavaszban heves szélviharok dúltak napokig, s a vastag furnérlapokra felkasírozott plakátok minduntalan aláhulltak a járókelőkre és a parkoló autókra. Eme látványos reklámakció költségei és méretei elképesztőek voltak. Egy-egy elefántfül ára négyezer forintba rúgott, s csupán a fővárosban több ezer ilyen reklámhordozót szereltetett fel az MSZP. Nem is szólva az egész országot elöntő sok százezernyi négy, hat, sőt esetenként nyolc színnel kinyomtatott méregdrága plakátjairól! Ha valaha is kiderülne, hogy

1990-ben, a tavaszi választási kampány idején melyik párt mennyit költött, alighanem az sülne ki, hogy az MSZP egymaga többet investált, mint az összes többi riválisa együttesen. S mindeközben az MSZP illetékesei arról nyilatkoztak úton-útfélen, hogy üres a pártkassza, adósságokba keveredtek, s hogy ők mily szegények! Merthogy de-hogyis utódpárt az MSZP...

Ha pénz dolgában nem is, másban azért a Fidesz is fel tudta venni a versenyt. Sopronban például Pozsgay Imrét indította pártja. Ellenfele a választásokon Szájer József a Fidesztől – jelentették be február elsején. Pozsgay méltóságán alulinak tartotta felvenni az egyenlő megmértetés kesztyűjét: az egész kampány alatt nem állt ki nyílt színi vitára Szájerrel. Ennek meg is lett az eredménye, de erről inkább később...

Február első napjaiban már tomboló vihart kavartak a kampány fejleményei. A mélyben pedig sajnos nemcsak azok, illetve látszólag nem azok munkáltak. Február 5-én például híre kelt, hogy az ismétlődő antiszemita hangulatkeltés miatt budapesti zsidók tüntetést terveznek a Belvárosban. Ez szerencsétlen, elhibázott ötlet volt, amiről szerencsére egyhamar le is tettek. A Fidesz szempontjából azonban volt ennek a dolognak egy nagy jelentőségű következménye. A Választmány ülésén az egyik tanácsadó felvetette, hogy a Fidesznek mint emberjogi szervezetnek támogatnia kellene a tervezett megmozdulást. Erről azután alapos vita kezdődött. Végül is az az álláspont alakult ki, hogy az antiszemitizmus ügye az utcán nem oldható meg, sőt egy ilyen tüntetés feltehetően csak olaj lenne a tűzre. Az antiszemitizmus ellen természetesen harcolni kell, de nem szabad részt venni abban, hogy a társadalom kettészakadjon a népies-urbánus feszültségvonal mentén. A Fidesz generációjától idegen ez a fajta értékrendmegosztás, s nem is szabad ráállni egy ilyen kényszerpályára – szölt a kollektív bölcsesség. A kampány későbbi eseményei megmutatták, hogy ez helyes és jó döntés volt. Nem a Fidesz tehetett róla, hogy a szakadás mégis bekövetkezett.

Február hetedikén a parlamentben csonka nemzeti csúcstalálkozó zajlott le. Attól volt csonka, hogy a komolyabb szervezetek közül az SZDSZ és a Fidesz nem vett rajta részt. A dolog ugyanis nem volt előkészítve, és nem volt semmiféle érdemi napirendje sem. Így csupán csak a megjelenők önreklámozására volt alkalmas. Csengey Dénes

az MDF-től ki is aknázták a kínálkozó alkalmat, s azonnali árstopot követelt. Ez a gazdasági szakértelem teljes hiányát mutatta.

Az MDF amúgy is bajban volt, Csengey és Csurka nélkül is. Az egész januári hónapot valamiféle dermedt zsidbadtságban töltötte. Ez aggodalomra adott okot, hiszen a leendő politikai erőviszonyok egészségtelen felborulásához vezethetett volna. A Csengey-féle megnyilvánulás volt azonban az utolsó érdemi pártpolitikai hiba, amit a Fórum a kampány során elkövetett.

Február nyolcadikán Orbán Viktor a Fidesz későbbi sikereit megalapozó bejelentéssel élt: javasolta, hogy a kampány során az egyes pártok programjai vívjanak meg egymással. Ez jól átgondolt lépésnek számított, hiszen az SZDSZ-en, az MDF-en és a Fideszen kívül a többi pártnak nem volt összefüggő programja. Ami pedig az egyes programrészek illeszkedését illette, abban csak a Fideszé és az SZDSZ-é jeleskedett. Mindenesetre érdekes dolog volt nap mint nap belülről látni, hogy miképpen ragadja magához Orbán a vezetést, s micsoda különleges érzékkel bír a gyakorlati politizálásban.

Ez idő tájt amúgy is minőségi változásra került sor a Fidesz szűkebb magjában. Létrejött az úgynevezett kreatív team. Ez egy néhány

59. A feliratot alpinisták „varázsolták” Budapesten az Astoria egyik tűzfalára

tanácsadóból álló csoport volt, amely a napi politikai elemzések és a tömegtájékoztatóban követett lépések összehangolásáért felelt. De foglalkozott ezenkívül magukkal az elemzésekkel és a reklámok, a szlogenek kitalálásával és elkészítésével is. Így vált lehetségessé, hogy a Fidesz csekély pénzből és kis létszámú szakértői háttérrel mégis a nagy pártokéval vetekedő nivós reklám- és sajtókampányt folytathatott a következő hetekben.

Február nyolcadikán egy másik esemény is történt: megnyílt a Néprajzi Múzeumban a Fekete Doboz és a Balázs Béla Filmstúdió közös emlékkiállítás a romániai forradalomról, Napforduló címmel. Az eseményt a valósággal körülrajongott Tőkés László nyitotta meg. Ezúttal néhány percre újra találkoztunk személyesen is. Riasztó változáson ment keresztül a december vége óta eltelt alig öt hét alatt. Rettentően feszült volt, rohant, hajtotta a túlsúfolt program, kormányőrök vigyázták minden lépését. Civil ruhás nyomozók pedig távol tartottak tőle minden földi halandót. Amúgy igen szép megnyitóbeszédet mondott, csak hát eszembe jutott az, amire a következő hetek és hónapok során mind gyakrabban gondoltam: László, hová vezet ez?

A Tőkésre várakozó sokaságban ott állt Végvári Örnagy is. Addigra higgadt le annyira, hogy emberek közé mert menni, bár a – talán nem is oly alaptalan – üldözési mánia még mindig kísértette. A kiállítás megnyitóját a múzeum előtt beszélgettünk JÓB-bal, az utcán. Közös dolgunk akadt, ugyanis Dornbach Alajos ügyvéddel kellett találkozunk. A katonai ügyészség vizsgálatot indított a Dunagate ügyében, többek között Végvári ellen is. Engem is megidéztek. Így mint esetleges védenecsek tartottunk Dornbachhoz. Néhány nap múlva a katonai főügyészségen azután az történt, amire számítani lehetett: szabályos komédia. Az eljáró illetékes szemmel láthatóan arra törekedett, hogy minél kevesebbet kérdezzen, s hogy kérdéseire minél rövidebb válaszokat kapjon. Nyilvánvalóvá vált, hogy az utolsó perceit élő hatalom, amilyen gyorsan és olcsón csak lehet, szabadulni akar az egész ügytől.

Február 13-án – stílszerű napon – súlyos incidens történt. Leninvárosban Grósz Károlyt a felháborodott tömeg kis híján megverte. Politikust addig fizikai támadás nem ért a kampány során. S holott Grósz a Fidesztől oly távol állt, mint Makó Jeruzsálemtől, elvi okokból erre

reagálni kellett. A Fidesz következő sajtótájékoztatóján a szervezet szóvivője, Bozóki András elítélte az atrocitást, sőt, kilátásba helyezte, hogy ha kell, akkor a jövőben a Fidesz megvédi az új máskéntgondolkodók jogát is a véleménynyilvánításhoz, legyen szó akár egy kommunistáról is. A Bozóki-féle nyilatkozat elhangzott a televízióban is, s nagy lélektani jelentőséggel bírt. A Fidesz-ellenes propaganda ugyanis akkor már majd' két éve, a Fidesz létrejötte óta szisztematikusan azt sulykolta az emberek fejébe, hogy ultraradikális, szélsőjobbaldali, netán fasisztoid szervezettel állnak szemben. Nos ennek a rágalomnak befelezgett.

A február 15-i sajtótájékoztatón még egy fontos elvi bejelentés történt: az, hogy a Fidesz az ország szempontjából a legcélravezetőbbnek egy SZDSZ–MDF-nagykoalíciót tartana. Később mások is erre az álláspontra helyezkedtek. Nagy kár, hogy végül nem talált meghallgatásra!

Február 18-án Miskolcra és Edelénybe autóztam Wachsler Tamással, a Fidesz választmányi tagjával. Ez a vidéki utazás újabb lélektani korlát ledőlését jelezte nálam. Arról volt szó, hogy egészen addig a napig csak a Fideszen belül segítettem, s nem léptem ki a nyilvánosság elé. Eredetileg ehhez akartam tartani magam, de az élet máshogy hozta. Akkor már több mint két hónapja nap mint nap együtt dolgoztam a fideszesekkel. Kiismertem őket, s talán ők is engem. Megbízunk egymásban, hiszen szinte mindenről igen hasonlóan gondolkodtunk. Láttam, hogy mily gyengék, milyen esélytelenek még mindig. Láttam, hogy micsoda kemény ellenszélben próbálnak meg talpon maradni. S azt is láttam, hogy a komolyabb politikai riválisok mennyivel kedvezőbb, azaz a Fidesz esélyeit minimálisra csökkentő helyzetben működnek. Elhatároztam, hogy egy lépéssel továbbmegyek az addigiaknál, és tevékenyen is bekapcsolódom a látható választási kampányba. Ezért vállaltam el Tamás hívására, hogy ahol neki gyűjtik a jelölécédulákat, azaz Miskolcon s a közeli Edelényben, korteskedem mellette. Néhány Fekete Doboz-filmrészletet is magammal vittem.

Miskolcon a Tudomány és Technika Házában mintegy száz ember várt bennünket. A filmrészletek tetszetek, de az azt követő beszélgetés kis híján botrányba fulladt. Amikor az előző évi őszi hatalmi paktumról esett szó, az egyik résztvevő felháborodottan eltávozott azzal, hogy mindez csak aljas rágalom. Hiába marasztaltuk, hogy fejtsse ki a

véleményét, és vitassuk meg a dolgot, dülva-fülva távozott. Később derült ki, hogy a helyi MDF-szervezet egyik vehemens aktivistájával akadtunk össze.

Edelényben még cifrább helyzet alakult ki. Összesen 9, azaz kilenc fő üszte meg bennünket megjelenésével. Mi pedig a miskolciakkal együtt hatan voltunk. Nem mintha ez zavaró lett volna, csak hát jól mutatta az emberek közömbösségét, legalábbis a Fidesz iránt. Az igazi cifraság egyébként abban állt, hogy a kilenc megjelent közül hárman a helyi MDF-szervezet megfigyelői voltak, s mint egyikük a szünetben megjegyezte, szorulunk, ha valami olyat mondunk. Mondtunk olyat. Nem szorultunk.

Február 20-án szerencsétlen helyzet állt elő. A kiváltó ok az 1990. március 15. körüli vita volt. Az előzmény: a Választmány megbízta Rockenbauer Zoltánt és Deutsch Tamást – úgy is mint régi, tapasztalt tüntetésszervezőket –, hogy folytassanak a Fidesz nevében pártközi tárgyalásokat március 15. méltó megünnepléséről. Február 20-ra a nagyobb ellenzéki pártok illetékesei hivatalosak voltak a Molnár utcai lakásba. A Fidesz delegációja azt a megbízást kapta, hogy tárgyaljon belátása szerint, de kerülje el, hogy az állampárti utódpartokkal együttesen kelljen megemlékezni, illetve hogy az 1990-es március 15-i ünnepek – legalábbis a fővárosban – pártharcok martalékává váljanak; az ellenzéki pártok ünnepeljenek együtt.

20-án délelőtt azonban csak az SZDSZ-től jelentek meg, mégpedig Demszky Gábor és Danis György. A kiszagzák, a Fórum, a kereszténydemokraták távol maradtak. Nem lehetett tudni, miért. Távollétükben tulajdonképpen nem volt miről tárgyalni. Ezzel szemben az történt, hogy az SZDSZ-delegáció kezdeményezésére a fideszesek belementek, hogy csak ez a két szervezet adjon ki egy felhívást a március 15-i felvonulással kapcsolatban. Én a megbeszélés végére futottam be, teljes véletlenségből. Annyit láttam csak, hogy a hangulat igen feszült, s hogy Demszky erőlteti a csonka kiáltványt.

A felhívás másnap megjelent az újságokban, s nyilvánvalóan kedvezőtlen látszatot keltett. Március 15. az egyik legnagyobb, ha netán nem a legnagyobb nemzeti ünnep. Két párt egyedüli felhívása – bármi nagy is a korábbi évtizedek miatt erre az egyikük erkölcsi tőkéje – nem volt szerencsés dolog. Az emberek március 15-én várhatóan nem part-

politizálni, hanem együttesen ünnepelni akartak. Ezt az együttes ünneplést sodorta veszélybe az elhamarkodott kiáltvány.

21-én este a Fidesz szokásos választmányi ülését tartotta. Ezúttal szinte csak egy dologról, a március 15. kapcsán kiadott nyilatkozatról esett szó. Rockenbauer és Deutschot keményen kritizálták. Előbbi azt sérelmezte, hogy homályosak voltak az előzetesen kikötött tárgyalási feltételek, s így nincs miért szemrehányást tenni. Deutsch belátta, hogy a kritika érdemi, sőt, hogy hibáztak.

A hetek óta felhalmozódott feszültség robbant e kiélezett küzdelemben. A munka sokszor a nap minden percét szigorúan igénybe vette, s így valójában már hetek óta nem nyílt mód egy tisztességes, kiadós beszélgetésre, egy jó hangulatú sörözésre. Egyszóval olyasféle dolgokra, amiktől a Fidesz vezérkara nemcsak politikai irányító testület volt a múltban, hanem baráti kör is.

Indulatok csaptak össze, s csúnya hangnemben, nemtelen érvek is elhangzottak. Azután hirtelen csend állt be, és a jelenlevők mintha egy csapásra megértették volna, hogy a helyzet nem maradhat annyiban. Hisz' éppen a legértékesebb dolog, az egymás iránti kölcsönös tisztelet és szeretet került veszélybe a nagy rohanásban.

Nem tudom, más pártok vezetésében kialakult-e hasonló lélektani válság, s ha igen, akkor felismerték-e, s képesek voltak-e orvosolni azt. A fideszesek mindenesetre felismerték a helyzetet, s képesek voltak megállni az elidegenedésnek ezen az útján. Kibeszélték azt, ami a szívüket nyomta, és a vita valamikor a késő éjszakában oldott hangulatban ért véget. Valahol egy sörözőben. Az így visszanyert erkölcsi tartás, az egymás iránti türelem azután az egész kampányban kitartott.

Február 22-én háromnapos útra indultam Tolna megyébe. Az ürtügyet az szolgáltatta, hogy az ajánlócédula-gyűjtés utolsó három napjában azokban a megyékben, ahol még nem volt meg a Fidesznek az önálló megyei lista állításához szükséges számú cetlije, be kellett segíteni. Budapestről több megyébe is útnak indultunk, Tolnán kívül még Nógrád, Zala és Csongrád megyében hiányzott a szükséges cetlimennyiség. A tolnai utat magam vállaltam, mégpedig azért, mert a családom mind anyai, mind apai ágon tolnai származék. Nagyon érdekelt, hogy egy általam ismert vidéken hogyan állnak a dolgok, milyen a hangulat, s mennyire fajult el a kampány. Nem volt kétséges ugyan-

is, hogy a kialakuló parlamenti erőviszonyok döntően a vidéktől függenek, s nem Budapesttől. A sajtómunka irányításához, a Narancs szerkesztéséhez és a kreatív teamben végzendő munkához égető szükség volt valós, testközeli tapasztalatokra vidékről is. Ez nem holmi spekuláció volt, hanem a miskolc–edelényi út tanulsága.

A tolnai út első állomásán, Pakson a volt párházról a helyi fideszesek leszerelték a vörös csillagot, egy rögtönzött népgyűlés keretében. Az akció beleillett az azokban a hetekben az egész országon végigsöpörő szobordöntő, csillaghullató mozgalomba. Nézőpont kérdése, hogy pótcselekvésnek vagy pedig szimbolikus jelentőségű cselekedeteknek fogta-e fel az ember az ilyesmit. Én inkább az utóbbira hajlottam.

Paks után Szekszárd következett, ahol egy művelődési házban politikai gyűlésre hívták a fideszesek a választókat. Érdekes találkozó volt, komoly érdeklődés mellett. Szekszárdon a Fidesz erős volt. Hiányoztak azonban a megyei képviselőjelöltek cetlijei, két nappal a leadási határidő előtt még a szükséges mennyiség fele. Így azután a következő két napban Dombóvár, Bátaszék és a környékbeli falvak kerültek sorra. Magam is beálltam jelölécédulát gyűjteni. Én voltam a legügyetlenebb, két nap alatt jó ha nyolc vagy tíz cédulát kaptam a kopogtatás után. Ennek persze megvolt az oka. A cédulagyűjtés örve alatt ugyanis inkább beszélgettem. Sok fásult emberrel akadtam össze, de még többel, akinek megszívlelendő véleménye volt.

Grábóc és Szálka falvak voltak számomra messze a legérdekesebbek. Édesapám szegény, nincstelen svábok ivadéka, Grábócon született, és Szálkán töltött jó néhány évet. A rokonokhoz szántsándékkal nem kopogtattam be, a falubéliek pedig nem ismertek. Apám révén viszont sok mindent tudtam e két falu történetéről és lakosairól. Itt igen fontos, s elsősorban érzelmi impulzusokat gyűjtöttem. Kicsit úgy éreztem magam, mint aki kitör valamiféle értelmiségi gettóból, és elidegenedés elleni tablettát vett be. A legfőbb ideje volt...

Február utolsó hetében a budapesti politikai boszorkánykonyhán mind hevesebben forrtak az indulatok. Kiderült, hogy a hatvanvalahány, javarészt csak papíron létező pártból és szervezetből mindössze 12 volt képes arra, hogy országos listát állítson, s ennek is csak a fele arra, hogy minden megyében önálló listát. A Fidesz ebbe az utóbbi kategóriába került. Nem lehetett többé olyan módon elhallgatni, olyan

módon diszkriminálni a fiatal demokratákat, mint a korábbi hetekben. Nyilvánvaló volt, hogy sikerült egy falat áttörni, s ha a rákövetkező egy hónapban a Fidesz ki tudja használni a megnőtt mozgásteret, akkor esélye lehet bekerülni a parlamentbe.

Ki kellett találni valamit, ami kifejezetten a Fideszre hangolja a közvéleményt. Emlékezetem szerint Orbán Viktorral kettesben sütöttük ki, hogy a kiadandó jelszó: a Fidesz önmagában le akarja győzni az MSZP-t! Ezzel tudatosan az volt a célunk, hogy kiválassza az emberekből a „segítsük a kicsi, elnyomott fiatalokat”-reflexet, s az eljövendő szavazás során osszák meg szavazatukat, legalább a listán szavazzanak a Fideszre. Várható volt ugyanis, hogy – a legjobb esetben, listán – a fiatal demokraták akár 8-10 százalékot is megkaphatnak, az egyéni képviselői helyek közül azonban egy-kettőnél több megszerzésére nem kínálkozott reális esély.

Február vége felé a Fidesz gőzerővel beindított egy másik, mégpedig – töltését tekintve – ellenkampányt. Addigra kitűnt ugyanis, hogy az MSZP a választási harc finisében miféle csodafegyvert kíván bevetni. A távozó kormány nagy csinnadrattával kísért tárgyalásokba kezdett Moszkvával a szovjet csapatok kivonásáról. Nem kellett hozzá sok fantázia, hogy az ember elképzelje: ünnepélyes megállapodás, majd hatalmas, mindent beborító, a múltat elhomályosító, diadalmas görögtűz keletkezhet e dologból, éppen a választások sorsdöntő első fordulójá előtti napokban. A Fidesz ezért úgy határozott február vége fele közeledve, hogy ezt az egészet minden eszközzel meg kell akadályozni. Nem a tárgyalásokat s nem is a megegyezést, hanem a propagandaelőnyök kiaknázását. Erre csak egy módszer kínálkozott: bebizonyítani, hogy a távozó kormány puhán, nem célravezetően, nem partneri pozícióból tárgyal. Nem volt nehéz feladat. A távozó kormány ugyanis puhán, nem célravezetően, nem partneri pozícióból tárgyal. A Fidesz sikeres fáradozásai révén az ezután következő napokban és hetekben minden ki is derült, az MSZP-s görögtűz hamvába holt.

Február 25-e után újabb akadályt kellett leküzdeni, mégpedig a tévéreklámokét. Március elejétől indultak be az érdemi pártreklámok, s néhány nappal korábban kiderült, hogy ami ez ügyben a Fidesz tarsolyában van, az a nullával egyenlő. Éjt nappallá tévő munka eredményeként azután a semmiből megszülettek azok a reklámfilmek,

amelyek jelentős szerepet játszottak a fiatal demokraták későbbi jó szereplésében. Emögött akkoriban szinte mindenki valamiféle profi csapatot sejtett, holott a szikár valóság egészen más volt. A kreatív team és a segítségére siető filmes és televíziós szakemberek teljesen spontán, ámde annál szerencsésebb találkozására. Ebből születtek aztán az ügyes kézzel, jó szemmel összeállított anyagok. De hol voltak ezek a profikétól?! Elsősorban érzelmi töltésű reklámspotok készültek, s a politikai ellenfelek nem véletlenül kezdték a Fidesz plakátjait telefirkálni a „Ne csak a szívedre, inkább az eszedre” – gúnyrigmussal. De hát ez ilyen kampány volt. A demokratikus politikai kultúra teljes hiánya szinte minden pártból hasonló, az érzelmekre ható reklámot hozott ki. Sajnos.

A reklámhadművelethez egy fontos belső döntést is meg kellett hozni a Fidesz magjában. Kik szerepeljenek reklámemberként? A választás végül Orbánra, Fodorra és Deutschra esett. Csupán reklám-szempontról jobb lett volna, ha csak egy arc jelenik meg, de a helyzet speciális volt. A Fidesz ugyanis többféle réteget vett célba, lehetséges szimpatizánsként, szavazóként. Deutscho találtuk alkalmasnak arra, hogy a fiatalokat és az alternatív értékrendet vallókat vonzza. Orbán a radikális gondolkodásúak és a vidékiek számára találatot szimpatikusnak, míg Fodor az értelmiség, a városi intellektüelek és az idősebbek körében bírt „mágneses” erővel. Kiemelésük és futtatásuk a reklámokban jó döntésnek bizonyult, viszont azzal járt, hogy ők hárman óhatatlanul is kiemelkedtek társaik közül. Ezt előre ki lehetett számítani, s a többiek a Fidesz magjában a következményt a szervezet érdekében tudomásul is vették. Igaz, nem mindig a legjobb szájjal...

Február végére tehát lezajlott a Fidesz önszerveződése. Ez, összevetve akár a december végi állapotokkal is, kozmikus sebességű fejlődés volt. A szervezet taglétszáma megháromszorozódott, s vidéken is gomba módra terjeszkedett a Fidesz. A jelölécédulák gyűjtése során – minden előzetes várakozással ellentétben – a fiatal demokraták nem elvéreztek, hanem megsokszorozták erejüket.

A DIADALKUDARC

A Magyar Narancs ment a maga útján. A lap szerkesztőinek több mint fele aktívan közreműködött a Fidesz választási kampányában mint szövívő, sajtófőnök, kreatívteam tag. S ez vonatkozott a cikkek íróinak egy részére is. Sőt! A Magyar Narancs olvasói estjei ez időben nemegyszer átalakultak fideszes választási gyűlésekké. A lap látszólag komplett pártorgánummá vált. S valójában mégsem így volt. Amikor ugyanis szerkesztőségi megbeszélést tartottunk, akkor tudatosan arra törekedtünk, hogy függetlenítsük magunkat a Fidesztől s annak napi politikai érdekeitől. Igyekezettünket a kissé skizofrén helyzetben többkevesebb siker koronázta. Az újság színvonala egyre emelkedett, mind többen olvasták a Narancsot. A lap a választások idején ért zenitjére. Valamiféle parttalan energiával – számos egyéb napi feladat mellett –

60.: A Magyar Narancs értékmentő fóruma a kampány idején, Budapest, József Nádor tér